

Niko Jeločnik | Francek od svetega Križa

Tam na Dolenjskem nekje je bilo, tam, kjer so gorice z vinogradi in griček za gričkom z belimi cerkvami, tam, kjer se njive vzpenjajo v breg ko najlepša preproga naše blagoslovljene zemlje, kjer ptički Stvarniku hvalo pojo, kjer božje sonce rosi blagoslov in milost na pridne ljudi, kjer rože dehte opojno, kjer trave molitve pobožne šepečejo v slavo in hvalo in čast svojemu Kralju najvišjemu.

To leto na cvetno nedeljo ni bilo ubranega zvonjenja, ni bilo vriskov in veselega smeha, ne jabolk ne pomaranč na butaricah iz šipkovih vejic spletenih in z brinjem prevezanih. Toga žalost je ležala nad mračno dolino, sonce se je bilo skrilo za nizke, svinčene megle.

Francek je zgodaj vstal in podnetil na ognjišču. Umil se je v koritu in šel napajat edino kravo, ki jim je bila ostala. Z žalostnim strahom v očeh je gledal na pogoreli hlev in skedenj, odprl lesa v stajo, ki so jo bili spletli iz vej in jo prislonili k hiši.

»He, Luca, heee!«

Bolj šepetal je kot govoril in potiskal žival iz ograde.

Topo je sklonila Luca glavo in z drsajočim korakom stopala h koritu. Omočila je gobec, mlasknila z jezikom enkrat, dvakrat, nato se je obrnila in odšla nazaj v svoj vejnati stan.

Francek se je ozrl v nebo in zazeblu ga je.

»Dež bo!« je uganil in se podvizal, da bi ujel jutranjo pobožnost, ki so jo zbegani ljudje opravljali v zapuščeni cerkvi svetega Križa. S solzami v očeh je tistikrat blagoslovil stari župnik svoje zveste ovce in odšel. Zdaj so vaščani sami jutro za jutrom molili pred izropanim oltarjem, kjer je od vsega okrasja ostal samo še razbičani Kristus na velikem, trhljivem križu.

Francek je boječe odrinil težka škripajoča vrata in smuknil v cerkev. Polna je bila, tako polna kot še nikoli v tistih dneh. Celu tisti bolj boječi so bili prišli.

»Lepa pa letos cvetna nedelja ni!« je pomislil fantič in grenko ga je obšlo ob spominu na veselje in visoke, težke butare iz prejšnjih let.

Srenja je molila in tihe solze so drsele mladim in starim po licu. Tudi Francek je jokal. Zagledal se je bil v Boga, na križ razpetega, in obšlo ga je toliko ganotje, da so se mu orosile oči.

»... ki je za nas težki križ nesel!...«

»... sveta Marija, zdaj in ob naši smrtni uri. Amen,« je odgovarjala srenja županu Mihlu, ki je molil naprej.

»Molimo za vse naše rajne! Oče naš...«

»Molimo za našega rajnega gospoda kaplana!«

Glasno jokanje je prevpilo besede, ki so jih šepetale ustne. Spomnili so se njegove mučeniške smrti kmalu po novem letu...

Župan je po opraviu poklical Francka.

»K Sv. Juriju moraš, Francek. Pot je težka in nevarna. Skriti tiče v zasedah po hosti. Malokdo se je bil vrnil od tam. Pri Sv. Juriju je varno, tam so naši. Tudi naš gospod so tam. Pojdi tedaj k njim in jim povej, da zanje molimo, pa da jih prosimo blagoslova, odveze in obhajila...«

Francek se je visoko vzravnal. Tih smehljal se mu je izvil iz oči.

»Pojdem, oče župan! Koj pojdem!«

Potisnil si je klobuk s krivci na glavo in zavil v breg.

Z gospodom sta odšla od Sv. Jurija ponoči.

»Bova laže prešla!« je dejal gospod in Francek mu je vedel pritrditi. On sam je bil k Sv. Juriju prišel sicer čez dan, dvakrat so ga bili ustavili in ga vprašali, kam gre. Odgovoril jim je po resnici. Niso mu branili, le smejali so se in grdo kleli jurjevskega gospoda. A zdaj so gospod izbrali drugo pot, ki je bila daljša, pa varnejša.

Francek je previdno stopal po opolzkih, razmočenih tleh. Gospod je spešil za njim in žebiral svoje molitve. Pobič je sklepal premrli ročici na prsih in oči so se mu omeščale v blažen smehljal.

Malo prej ga je bil gospod popeljal v cerkev. Tam pri velikem oltarju svetega Jurija je odprl tabernakelj, vzel Jezusa iz njega in ga položil v zlato škatlico, ki jo je obesil prevzetemu Francku okrog vratu.

»Tebe ne bodo ustavljali. Nesi ljudem in jim sporoči moj blagoslov, če me oni tam v gmajni ujemo...«

Tiho je šel Francek svojo pot skoz temni boršt, tiho je spešil za njim duhovni gospod...

Narahlo je rosilo in od vej je kapalo v sunkih vetra, ki se je zaganjal skoz mlado zelenje in brstje.

»Stoj. Kdo si?«

Francek in gospod sta obstala. Tesneje so se sklenile dečkove roke, odločnejši je bil njegov sklep: Jezusa varujem!

Trije do zob oboroženi razcapanci so planili na duhovnega. Eden izmed njiju mu je posvetil s svetilko v obraz, surovo zaklel in se porogljivo zasmeljal:

»Prvič si nam ušel, črnuh. Drugič nam ne boš!«

Župnika so spoznali in ga odvedli v hosto.

Francek je strmел in trepetal. Tudi po njem so planili.

»Si vodil starega, kaj? Kam sta namenjena?«

Francek je molčal. Surovež ga je udaril v obraz in zaklel.

»Povej, ali pa te s pipcem naučim odgovarjati!«

Fantič ni odprl ust. Krčevito je stiskal Jezusa na srce in ponavljal v mislih: Jezusa varujem!

Oni ga je zgrabil za roko. V trenutku se mu je Francek iztrgal in zbežal v hosto. Trije strelili so prasknili za njim. Ob zadnjem se je fantič opotekel in toplo ga je oblilo po prsih.

Z napotom se je vlekel v reber. Nikogar ni bilo za njim. Le dež je rosil in vetrc je zdaj zdaj stresal veje...

Na smrt utrujen se je Francek že zgodaj zjutraj privlekel k svetemu Križu. Daleč na vzhodu se je svitalo. Francek se je zgrudil pred cerkveni prag.

»Jezus je rešen!« jim je dejal, ko so ga dvignili. »Na prsih ga nosim. Gospod vam pošiljajo svoj blagoslov...«

Omahnil je v kri, ki je pordečila mrzli kamen.

Pri sv. Križu so pokopali mučenca.

Tam na Dolenjskem nekje je bilo, tam, kjer danes umirajo z veselimi obrazom in s ponosom v srcu...

Stane Bračko

Domobrančev novoletni sonet

Nasméjal sem se klicem tvojih papagajev,
naljubil se lepote tvojih ustnic,
vsegà življenja vrata snel s tečajev,
razvriskan v zvoku godčevskih predpustnic.

Zdaj sem v korak spremenil hoje lahne,
ogrnil s suknjo se vojaških barv,
naperil bajonet, ki smrt zamahne,
slovo bom dal neskrbnostim in čaru

ljubezenskih samot, dokler se domovina
ne nasmehlja kot ljubica šestnajstih let.
Prešel bom rojstni kraj, odšel bom v svet

pojoč koračnice, da zazveni sinjina
drgetajočega neba in vstane rod moj spet
in znova zadehti v oživiljen cvet.